

Akademie výtvarných umění v Praze  
Studijní program Výtvarná umění/ Volné umění

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**POD ZLÝM SVĚTLEM**  
**UNDER THE BAD LIGHT**

Vypracoval: Martin Mlateček

Vedoucí diplomové práce:

MgA. Alice Nikitinová  
doc. MgA. Matěj Smetana, Ph.D.

Oponent diplomové práce: MgA. Matěj Lipavský

Akademický rok 2025 /2026

Ve své diplomové práci přímo navazuji na projekt z minulého akademického roku a rozšiřuji jeho rámec. Plenérová malba jako taková je mi dlouhodobě blízkým tématem a vnímám ji jako intimní dialog s prostředím. Její přenesení do nočních ulic mění jeho zákonitosti a otevírá nové způsoby, jak tuto disciplínu vnímat. Noční plenérová malba funguje jako performativní a fenomenologická praxe, která skrze tělesné zatížení a limity vizuální percepce dokumentuje liminální stav města uprostřed technologické a percepční transformace. Skrze narušení běžného chodu nočního života dochází k dočasnému narušení sociálních struktur a jejich potenciální reflexi.

Noc není opakem dne pouze ve smyslu absence světla, její protikladnost vůči dni se projevuje i v sociální rovině. Je to čas, kdy naprostá většina obyvatel města vypíná do jedné ze dvou možností. Odpočinku v podobě spánku, nebo deviace skrze konzumaci alkoholu a dalších substancí. Je to přechodný čas dělící dva úseky nelítostné produktivity všedního dne. Noční ulice primárně slouží k přesunu z bodu A do bodu B. Tento noční provoz se obvykle děje ve stavu únavy a spěchu, strachu, opojení, případně v kombinaci výše zmíněných.

Svojí neočekávanou přítomností v chladu noční ulice vytvářím pro noční chodce heterotopickou trhlínu v tomto běžném řádu. Malířský stojan s upevněným umělým světlem není pouze nástrojem k práci, slouží i jako nástroj redefinice prostoru. Funguje jako maják vybízející k dočasnému zastavení a vstupu do mnou vytyčené zóny. Náhodný kolemjdoucí má možnost skrze dialog vstoupit do pomyslného území, které stojí v juxtapozici vůči okolní ulici. Vytržen z instrumentálního módu rychlého přesunu se náhle ocitá v enklávě statické pomalosti. Zastaven, pozoruje pomalý proces olejomalby a klade mnohé otázky - mně a s trochou štěstí i sobě.

Ke všem příchozím přistupuji se stejnou mírou otevřenosti, nikoho přímo nezvu, ani neodháním. Celá interakce probíhá volně a je primárně v rukou příchozího. Snažím se o udržení a kultivaci mně jinak nepříliš přirozeného stavu radikální otevřenosti. I práce v prostředí školního ateliéru je mi skrze přítomnost ostatních studentů poměrně nepříjemná. Zde vědomě stojím na hraně pozorovatele a pozorovaného, zatímco má koncentrace je kontinuálně zpřetrhávána.

Některé ze vzniklých situací vytváří dočasná propojení lidí, zastávajících jindy zcela neslučitelné role. Výrobce luxusních klobouků stojí vedle člověka s chybějícími zuby, který je očividně už nějaký čas na ulici. Za dne by se spolu nebavili. V noci, za běžných okolností, už vůbec ne. Teď stojí za mnou a baví se o Íránu. Toto pasivní narušení společenských struktur považuji za stěžejní část svých nočních aktivit, jejich nepředvídatelnost a magičnost je mi duševní potravou.

Při této performativní rovině mé práce vyvstává problém. Jak přenést tyto situace v čas a učinit je součástí výstavy? Video záznam dle mého názoru hrubě narušuje křehkou rovnováhu jejich průběhu. V případě užití skryté kamery, bych musel od všech zúčastněných získat souhlas a kvalita záznamu by byla ještě horší, než v případě prvním. Proto video užívám pouze sporadicky. Vedu si deníkové záznamy, které jsou ovšem pro většinu interakcí nedostačující. Velmi často se stává, že noční setkání trvá desítky minut, někdy i řadu hodin. Za žádoucí považuji divákovi představit moment, kdy konkrétní interakce kulminuje. Nicméně ten bez zdoluhavého představení postav a předchozích dějů postrádá kontext a médium psaného textu je pro něj dle mého názoru nevhodné. Tento mezilidský aspekt díla tedy zůstává kdesi na ulici a v instalaci je zastoupen pouze ve formě vybraných deníkových fragmentů.

Další důležitou vrstvou mého projektu je snaha dokumentovat mizející vizuální identitu noční Prahy. Aktuálně probíhající celosvětová iniciativa, kladoucí si za cíl výměnu zastaralých sodíkových výbojek za energeticky úsporné LED osvětlení, výrazně mění optickou kvalitu noci. Měkkost tvarů a nízká rozlišitelnost barev ustupují výrazně chladnější parodii na denní světlo. Jeho negativní vliv na cirkadiánní rytmus, životní prostředí a světelné znečištění oblohy zde nechci příliš rozebírat. Obecně platí, že čím je spektrum světla blíže k červené, tím menší negativní dopad lze při stejné intenzitě osvětlení na výše zmíněné očekávat. I v případě užití LED s ekvivalentním CCT vůči výbojkovému spektru, vizuální dojem z noční scenérie je stále výrazně změněn. S tímto pracuji i při výběru samotné lokace k malbě. V jako motiv se snažím najít místa, kde se potkávají oba typy pouličního osvětlení, ideálně když se jejich rozdílná světla vzájemně mísí, nebo vůči sobě naopak kontrastují na povrchu budov, silnic a chodníků.

Nízká rozlišitelnost barev pod sodíkovým světlem je v mé práci jednou z velkých překážek. Aby obraz působil, jako přesvědčivé zachycení noci, je nutné míchat množství odstínů s velmi nízkou mírou chromatičnosti. Nesnažím nutně o fotorealistickou přesnost, ale zachování dojmu a unikátní atmosféry konkrétního místa jsou pro mě kritické. Vizuální charakter nočního města stojí na velkém množství detailů – zdroje světla a jejich odrazy, architektonické prvky budov a zaparkované vozy, to vše se brání větší míře zjednodušení zobrazovaného. Snaha o zachycení lokální atmosféry vyžaduje udržení překvapivě velkého množství barevných vztahů. Ty jsou často paradoxně na hraně mých percepčních možností. Hranici tělesné únosnosti nezkoumám jen z úhlu smyslového vnímání. Souběžně se blížím fyziologickým extrémům skrze zdoluhavou práci v chladu. Zpětně nic nedokončuji, maluji pouze venku. Často ve spánkové deprivaci, bez možnosti smysluplné pauzy, která se nabízí při práci v ateliéru. Všechny tyto věci se do formální podoby díla do určité míry propisují. Na některých obrazech lze v barvě identifikovat přítomnost sněhu, vody, případně ulpělého nepořádku po tom, co mi vítr shodil stojan.

Jako primární techniku jsem zvolil olejomalbu v kombinaci s voskovým médiem. Použití vosku mi umožňuje i v exteriéru malovat pastózně ve více vrstvách a částečně řeší technické problémy s odlesky světla na povrchu obrazu. Médium s vyšším obsahem alkydové pryskyřice si míchám sám, aby bylo možné jej bezpečně používat na plátně – vosková média jsou po vytvrdnutí poměrně křehká. Dále jsem se rozhodl u části děl radikálně zvětšit formát, výrazně nad rozměry běžně používané při plenérové tvorbě. Výroba vlastního stojanu, který by je byl schopen udržet, jejich ranní transport v MHD s lidmi jedoucími do práce a nutnost se s obrazy opakovaně vracet na stejné místo, jsou jen některé z mnoha unikátních překážek, se kterými jsem se během svého počínání musel vypořádávat.

Má diplomová práce pro mě nepředstavuje pouze sérii obrazů, ale především dlouhodobý proces pohybu, pozorování a vystavování sebe sama situacím, které bych v běžném denním režimu pravděpodobně nikdy nezažil. Noční plenér zde není jen metodou malby, ale způsobem existence v prostoru města – způsobem, jak skrze zpomalení, únavu a soustředěnou přítomnost navazovat vztah k prostředí i lidem, kteří jím procházejí. Malba se stává prostředníkem mezi fyzickou zkušeností těla, proměnou urbánního prostoru a křehkou sociální dynamikou noční ulice.

Důležitou součástí projektu je pro mě vědomí pomíjivosti a kontinuální změny. Ať už jde o mizející charakter sodíkového osvětlení, dočasnost vznikajících mezilidských setkání nebo samotnou nestabilitu práce v exteriéru, vše existuje pouze po omezený čas. Obrazy proto nevnímám jako definitivní dokument reality, ale spíše jako stopy konkrétních situací, atmosfér a stavů vědomí, které během malby vznikaly. Nesou v sobě nejen vizuální podobu místa, ale i fyzickou náročnost svého vzniku, chyby, vyčerpání, klimatické podmínky i momentální psychický stav.

Přestože velká část performativní a sociální roviny projektu zůstává nepřenositelná do galerijní instalace, nepovažuji to za selhání. Naopak právě tato neúplnost a nemožnost plného záznamu odpovídá povaze samotné zkušenosti. Výstava se tak nestává rekonstrukcí nočních situací, ale jejich fragmentárním otiskem. Divák není svědkem původních událostí, ale setkává se s jejich reziduem.

#### Literatura:

FOUCAULT, Michel. Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias. [online]. Diacritics, 1986, ISSN 0300-7162. Dostupné z: JSTOR, <https://doi.org/10.2307/464648>. [citováno 2026-05-13].

TABAKA, Przemyslaw. *Influence of Replacement of Sodium Lamps in Park Luminaires with LED Sources of Different Closest Color Temperature on the Effect of Light Pollution and Energy Efficiency*. Online. Energies, 2021. Dostupné z: MPDI Open Access Journals, <https://doi.org/10.3390/en14196383>. [citováno 2026-05-13].